

Jagoda Mardešić / Pascale Chevalier

(u suradnji s E. Višić-Ljubić, M. Bonačić Mandinić, M. Čaušević, S. Janniard,
M. Gaultier, St. Gioanni, E. Morvillez, B. Pender)

Preliminarni izvještaj o hrvatsko-francuskim radovima u Saloni (2004.) Episkopalni centar - Oratorij A

Jagoda Mardešić
HR, 21 000 Split
Arheološki muzej - Split
Zrinsko - Frankopanska 25
jagoda.mardesic@armus.hr
-

Pascale Chevalier
F-63037 Clermont-Ferrand
Faculté des Lettres
Université Blaise Pascal -
Clermont-Ferrand II
29 boulevard Gergovia

UDK: 902.3 (497.5 Solin)
UDK: 904: 738 (497.5 Solin)
Prethodno priopćenje
Primljeno: 31. 5. 2005.
Prihvaćeno: 7. 6. 2005.

U radu se donosi izvještaj o radovima u Oratoriju A tijekom 2004. godine. Opisane su sonde u Oratoriju A i u zapadnom dvorištu. Rezultati istraživanja u Oratoriju A potvrđuju one iz prošle godine. Utvrđeno je da su na pojedinim mjestima temelji Oratorija A loše rađeni; jugozapadni ugao podignut je iznad kanala, što je rezultiralo pucanjem zida. Iznosi se pretpostavka da je Oratorij A možda u prvotnoj namjeni služio u obrambene svrhe ili za zaštitu akvedukta. Donose se rezultati obrade ulomaka mozaika i katalog odabranih keramičkih nalaza.

Ključne riječi: Oratorij A, sonda B, akvedukt, mozaik.

U trećoj godini zajedničkih revizijskih istraživanja Oratorija A radilo se na dokumentiranju i obradi pokretnih nalaza, a manje na istraživanjima. Dozvola za istraživanje zatražena je 30. srpnja 2004., (Klasa: 612-05/04-02/19, Ur.br. 112-04-383), a dobivena je 1. rujna 2004. (Klasa: UP/1-612-08/03-02/20, Ur.br. 532-10-11/1-04-9). Zbog ranije preuzetih obveza istraživanja nisu mogla biti pomaknuta, odnosno produžena mimo planiranih rokova tako da su trajala od 1. rujna do 9. rujna 2004. godine. Istraživanja je financiralo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Članovi hrvatske stručne ekipe bili su: J. Mardešić, E. Višić-Ljubić, M. Bonačić Mandinić, S. Žižić, I. Matijević, B. Pender. Z. Podrug i I. Vukšić.

P. Chevalier, E. Morvillez, St. Gioanni, S. Janniard, M. Čaušević i M. Gaultier bili su članovi francuskog tima. U istraživanjima su sudjelovala 3 fizička radnika.

Ove godine dovršen je tloris Oratorija A s uzdužnim i poprečnim presjecima kroz prostoriju s polukružnom klupom (I.1), uključujući i zapadno dvorište (I.6) s kanalom akvedukta III.

Istraživanja su dovršena u sondi kod fontane, a nastavljena su u sjevernoj prostoriji (I.2); započela su istraživanja u dvije manje sonde u prostoriji s polukružnom klupom (I.1) i u zapadnom dvorištu gdje su otvorene dvije sonde u prostorima I.9a i I.9b. Ni u jednoj od navedenih sondi istraživanja nisu završena osim u sondi kod fontane. Posljednji sloj je sloj tamnosmeđe zemlje iznad vapnenca. Na vrhu tog sloja je nekoliko vrlo sitnih ulomaka grube keramike koji se ne mogu datirati.

Sonda u prostoriji I.2

Nastavljeni su radovi u južnom dijelu prostorije u sondi u kojoj su istraživanja započela 2003. godine.¹ Dovršen je iskop sloja 20020, koji čini žuto smeđa zemlja s ulomcima keramike (amfore, tegule, krovni crijep, fino posuđe, životinjske kosti, kamenje manjih dimenzija).

Između kontrafora Sloj 20021 istovjetan je u sastavu osim što sadrži grumenje žbuke koja na sebi ima otiske kamena - radi se o žbuci koja je vezivala neki zid. Prošle godine u sondi su pronađeni kameni odbitci kao i klesani kamen. Isto tako, i ove je godine pronađen veći broj životinjskih i ribljih kostiju te ljuštura školjaka. Između kontrafora sjevernog zida Oratorija (zid I.101) nalazi se sloj 20021, koji ne prelazi rubove kontrafora. Sastoji se od sitnijeg kamena, tegula, krovnog crijepa, ulomaka amfora, nešto manje fine keramike i vrlo malo žute zemlje. Očito je da su opisani slojevi nastali nasipanjem građevinskog šuta, kuhinjskog otpada i odbačenih ulomaka keramike. Tijekom istraživanja 2002. i 2003. godine utvrdili smo da je zgrada Oratorija temeljito preuređivana u najmanje dva navrata: radi se o uvođenju termalnog sklopa i njegovom kasnijem rušenju. Moguće je da je ovaj materijal pripadao privatnom termalnom sklopu u prostoriji I.1 i prostorijama južno od nje (I.4 i I.5) i da je njime podignuta

razina poda u sjevernoj prostoriji (I.2).²

Sonde u prostoriji I.1

Prilikom prošlogodišnjih istraživanja u prostoriji s polukružnom klupom (I.1), u sondi ispod popločenja (sonda A) otkrivena je kasnoantička keramika zajedno s kasnoantičkim novcem od kojih je najmlađi kovan između 375. i 392. godine.³ Kako bismo otkrili je li popločenje u zapadnom dijelu prostorije I.1 postavljeno u isto vrijeme kao i u istočnom te kako bismo ispitali na čemu je podignuta polukružna klupa, postavili smo sondu u sjeverozapadnom uglu prostorije (dimenzija 2,5x1,5 m).

U sondi B, koja se nalazi između sjevernog zida (I. 101) i polukružne klupe (I.111), odmah ispod popločenja, pronađen je zid u pravcu sjevera (I.134, sl. 1). Otkriven je u dužini od 2,2 m; širina mu je 70 -75 cm. Na sjeveru je izravno na njemu podignut zid I.101, a na jugu polukružna klupa (I.111). Za sada je otkriven u visini od dva reda kamenova nejednake veličine i vezanih s dosta žbuke. U slojevima 10014 i 10016 pronađeni su ulomci kasnoantičke keramike od kojih posebno treba izdvojiti ulomak sjevernoafričke svjetiljke i ulomak oboda, vrata i ručki amfore (kat. br. 1 i 2). U sloju 10016 pronađen je željezni vrh koplja. Osim što je dio sjevernog kraka polukružne klupe podignut izravno na zidu (I.134) ostatak klupe je položen na zemlju.

Već je prije pregledom i analizom tehnike i slijeda gradnje zidova utvrđeno da je sjeverni zid (I.101) prostorije s polukružnom klupom (I.1) podignut na zidu koji je pripadao nekoj ranijoj građevini ispod Oratorija A. Uočeno je da zidovi Oratorija A nisu podignuti tako da u potpunosti slijede starije zidove. Na južnom licu zida I.101 moguće je pratiti stariji zid na istočnom dijelu do otprilike dvije trećine zida. U zapadnoj trećini zida, tj. ondje gdje je otvorena sonda B stariji zid se prekida. Temelji zida I.101 (zida Oratorija A koji na sjevernoj strani ima kontrafore) izrazito su slabi, kamenje je malih dimenzija i vezani su s malo žbuke.

S ovim otkrićem slabe konstrukcije temelja dijela širokoga i kontraforima ojačanog zida treba povezati namjenu masivne zidane konstrukcije (I. 901) kojom je ispunjen prostor između dva krajnja zapadna kontrafora na južnom zidu Oratorija A (I.103). Radi se o vrlo čvrstoj konstrukciji čije je južno lice građeno od većeg kamena i koja je cijela ispunjena kamenom vezanim s dosta žbuke.⁴ W. Gerber ju je interpretirao kao prefurnij.⁵

U sondi 3 u prostoru I.9 (sonda u zapadnom dvorištu na vanjskom jugozapadnom uglu Oratorija A) pronađeno je više kanala, od kojih jedan ide ispod Oratorija A, i to točno ispod jugozapadnog ugla. Ponovno je otvorena sonda u jugozapadnom, unutrašnjem, uglu prostorije I.1.⁶ Kanal je, u dijelu ispod

¹ Mardešić, Chevalier 2003, str. 746-748.

² Mardešić, Chevalier 2002, str. 389, sl. 2, str. 395, sl. 4. U prostoriji I.2 pronađeni su ulomci tubula - možda se radi o tubulima iz piscina I.408 i I.506.

³ Mardešić, Chevalier 2002, str. 749, 755-758, kat. br. 1-13.

⁴ Konstrukcija je očiscena u prethodnoj kampanji, ali nam nije bila jasna njezina namjena: Mardešić, Chevalier 2003, str. 753.

⁵ Forschungen in Salona I 1917, str. 122, sl. 229. Konstrukcija je na objavljenom planu nacrtana kao šuplja, tj. kao tri zida koji zatvaraju mali prefurnij IV.



Slika 1.
Sonda u prostoru I.1.

jugozapadnog ugla, pokriven tankim pokrivnicama i očito je da je ugao Oratorija A podignut iznad već postojećeg kanala. Zbog loše podloge južni zid je napukao i da bi ga se stabiliziralo bilo je potrebno dodati ojačanje s južne strane. Masivna zidana konstrukcija služila je samo kao ojačanje napuklog zida. Čini se da su graditelji zgrade s kontraforima podizali novi objekt na ostacima starijeg, ali da ondje gdje starijih zidova nema nisu vodili računa o stabilnosti zgrade nego su radili "na brzinu" i loše. Isto tako nisu provjeravali tlo ispod jugozapadnog ugla koji su postavili iznad kanala, pa je posljedica toga bilo napuknuće zida.

Navedeno može upućivati na zaključak da je zgrada Oratorija A građena "na brzinu" – možda u trenutku opasnosti (nalazi se u neposrednoj blizini gradskih zidina i akvedukta). Slijedom ovih razmišljanja ne bi trebalo odbaciti pretpostavku kako se možda radi o "vojnom" (obrambenom? zaštita akvedukta?) objektu podignutom nad nekadašnjom zgradom u uglu zidina i u blizini akvedukta.⁷ Jasno je da, ako je ova pretpostavka točna, zgrada nije zadržala izvornu namjenu cijelo vrijeme korištenja.

Sa zapadne strane polukružne klupe (I.111), između klupe i stuba koje vode do zapadnih vrata, otvorena je sonda C (dimenzija 1 x 0,6 m). Istraživanja nisu završena, a u gornjem sloju (10017) pronađeni su ulomci kasnoantičke keramike. Na starijim planovima vidljivo je da na tjemenu nema kamenja, tj. da polukrug klupe nije cjelovit.⁸ Očito je da je kamenje koje "nedostaje" naknadno stavljeno. Za sada smo odlučili to kamenje zadržati na zatečenom mjestu.

Sonde u zapadnom dvorištu

U zapadnom dvorištu (dvorište u kojem se nalazi fontana), i to u njegovom južnom dijelu (prostor I.9) započeta su istraživanja u dvije sonde. Sonda 3 (dimenzija 3,5 x 3,7 m) postavljena je uz vanjski jugozapadni ugao Oratorija. Otkriven je nastavak kanala koji je odvodio vodu iz fontane prema jugu. Iz "kolektora" je voda kroz otvor u zidu I.902 odlazila u pravcu juga kanalom I.908. U ovaj kanal su se ulijevale vode iz još dva kanala. Onaj s istočne strane (I.909) isti je kanal koji je u istraživanjima 2002. i 2003. godine otkriven u prostoriji I.1 i o njemu je u ovom radu već bilo riječi.

Kanal koji se spaja sa zapadne strane (I.909) dolazi iz pravca vodovoda i vjerojatno se spaja s kanalom otkrivenim u sondi 4. Ovaj kanal, kao i kanal koji dolazi iz pravca fontane (I.908) presijecaju zid u pravcu sjever-jug (I.903). Zid je ožbukano sa zapadne strane. Dna sva tri kanala popločana su tegulama. Pokretni materijal pronađen u ovoj sondi sastoji se uglavnom od ulomaka grube keramike. U sondi 3 otkriven je sustav odvodnje vode, ali stratigrafski odnos zidova i kanala još nije moguće sa sigurnošću odrediti i potrebno je ovu sondu širiti prema jugu, a posebno k zapadu u pravcu akvedukta i sonde 4.

Sonda 4 (dimenzija 5,5 x 3,5 m) postavljena je od istočnog ruba kanala akvedukta III u pravcu istoka tj. Oratorija A (sl. 2). U njoj je pronađen mali kanal (I.913) koji se pruža iz pravca sjevera gotovo usporedno s kanalom akvedukta III da bi pod pravim kutom skrenuo prema istoku. Popločan je tegulama i možda se radi o istom kanalu koji je otkriven u sondi 3 gdje je označen kao kanal I.907. U sondi su otkriveni ostatci nekoliko zidova koji potječu iz različitih faza izgradnje, a za sada se čini da su vezani uz sustav odvodnje vode iz akvedukta. Dio tog sustava izgrađen je u vrijeme postavljanja sarkofaga, odnosno vodeničkog kola. Uz sam rub akvedukta ispražnjen je prostor I.912 u obliku nepravilnog trapeza koji je sadržavao vrlo usitnjen i ispremiješan materijal. Istočno lice zida kanala akvedukta (zid III.101) u ovom je prostoru ožbukano bijelom žbukom. Istočni dio sonde bio je već prije iskopavan (pronađen je recentan materijal, kanal I.913 nasilno je prekinut, a prostor je zasut zemljom, keramikom i kamenom). Iz skica kojima raspoložemo nije jasno je li ovdje istraživao E. Dyggve 1949./50. godine ili se možda radi o tragovima poljodjelskih radova.⁹

⁷ Nalaz jednog vrha koplja u sondi B ne mora biti argument u prilog ovoj pretpostavci.

⁸ Forschungen in Salona I 1917, str. 125, sl. 229.

⁹ Željeli bismo još jednom zahvaliti prof. dr. Tomislavu Marasoviću koji nam je ustupio ove skice.

⁶ Mardešić, Chevalier 2002, str. 395, 397, sl. 4, 10.



Slika 2.

Sonda u zapadnom dvorištu. U prvom planu je zid kanala akvedukta.

Ostatci mozaika

Tijekom prethodnih kampanja pronađeno je 179 ulomaka mozaičkog poda, i to u sjevernoj prostoriji (I.2).¹⁰ Ulomci su pronađeni u južnom dijelu prostorije zajedno s klesanim kamenjem iz nekog od zidova i u sipkom, recentnom nasipu u istočnom dijelu prostorije. Okolnosti nalaza, brojnost i veličina ulomaka navele su nas na pokušaj rekonstrukcije mozaičkog poda jer smo pretpostavili da ulomci, zajedno s kamenom iz nekog zida, možda potječu iz jedne od prostorija Oratorija.¹¹ Naime, cijela je građevina zajedno sa zapadnim dvorištem (I.6) u više navrata pregrađivana i preuređivana i pretpostavili smo da je prostorija I.2 zatrpana materijalom iz neposredne blizine.¹²

Mozaički pod je "rustičan" i čine ga veće keramičke tesere u obliku nepravilnih kvadara dimenzija 1,1 x 2 cm za 2,2 x 2,8 cm, crvene i oker boje, koje su postavljene u vrlo nepravilne redove ili bez uzorka. Na pojedinim ulomcima uočljivo je naizmjenično slaganje tesera žute i crvene boje. Ustanovili smo da je većina tesera izrađena od tegula, a korištene su i stijenke većih amfora.

Tesere su stavljanje u sloj žbuke debljine 6-7 cm bijele do ružičaste boje, koji osim vapna i pijeska sadrži i nešto vrlo

usitnjene keramike. Na donjoj strani sloja žbuke vidljivi su otisci slame. U sloju se nalaze i ulomci amfora, tegula, ali i mramornih ploča, fine keramike i manjeg kamenja. Drugi sloj debljine je oko 3 cm i sivkaste je boje. Sadrži trosku i nešto ugljena. Na cijelom nizu ulomaka manjih dimenzija uočili smo ravne tragove u žbuci. To su vjerojatno otisci dasaka kojima se određivala jedna "vrpca" svježe žbuke u koju su se utiskivale tesere. "Vrpce" su široke 27 - 29 cm. Na nekim od ulomaka mozaika vidljivi su sivi ili crni tragovi gorenja.

Budući da nisu pronađeni uglovi, nismo mogli ustanoviti ni jednu dimenziju (dužinu ili širinu) mozaičkog poda tako da i dalje ostaje nejasno kojoj prostoriji pripadaju njegovi ostatci.

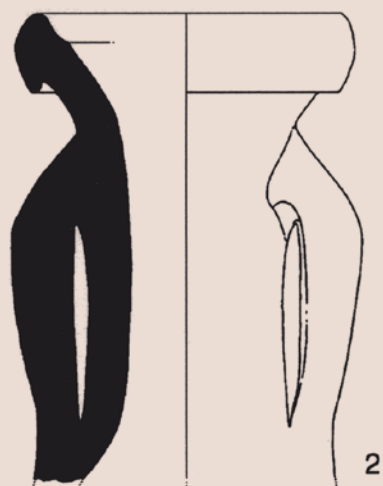
Keramički nalazi

Obradjeni su nalazi iz slojeva 20020, 20021, 60002, 60003, 60008, 60013, 10014 i 10016. Dane su privremene signature. Keramički nalazi iz sloja 10016 potvrđuju nalaze iz sonde A, tj. iz sonde čiji su najvažniji nalazi opisani prošle godine. Radi se o ulomcima kasnoantičkih posuda tako da je i u drugoj sondi, postavljenoj na mjestu koje su pokrivale kamene ploče poda, potvrđeno da popločenje datira najranije iz početka 5. stoljeća. Nalazi iz sonde u prostoriji I.2 također se datiraju u kasnu antiku.

¹⁰ Mardešić, Chevalier 2002, str. 379, sl. 2.; Mardešić, Chevalier 2003, str. 747-748.

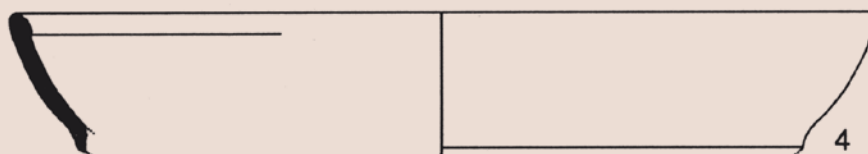
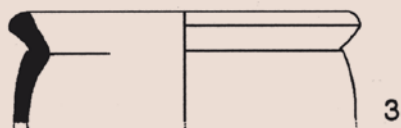
¹¹ Dimenzije najvećih ulomaka su 44 - 47 x 37 - 40 cm.

¹² Mardešić, Chevalier 2003, str. 748, 753-754



US 10016

US 10014



0 1 2 5 10 cm

Tabla 1.
Keramički nalazi iz slojeva 10016 i 10014.

Zaključci nakon istraživanja 2004.*

Zbog ograničenog opsega istraživanja ostaju zaključci iz prošle godine uz napomenu da smo zamijetili "građevinske" pogreške pri gradnji zgrade s kontraforima. Te pogreške pripisujemo brzini gradnje. Dalmacija, a u njoj Salona kao središte provincije, poznaju gradnju kamenom i ne čini nam se logičnom pretpostavka da su u vrijeme kasne antike samo tako, gotovo preko noći, nestali majstori zidari koji su poznavali važnost solidnog temeljenja objekta. Zato iznosimo pretpostavku da je zgrada s kontraforima imala neku "vojnu" namjenu. Možda se radi o obrambenoj namjeni ili zaštiti akvedukta.

Katalog odabranih keramičkih nalaza (T. 1.)¹³

Sloj 10016

Svjetiljke

1. 10016. 1;
Opis: Ulomak svjetiljke. Sačuvan je dio ramena i diska kao i dio drške. Na ramenu su reljefne vitice. Na disku je vidljiv trag otvora za zrak koji se nalazio ispod pune drške. Keramika je crvene boje s nešto tamnijim premazom.
Tip: Hayes I/II;
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: 4. st. do sred. 5 st;
Analogije: Hayes 1980, str. 66-67, 285; Goethert: 1997, str. 164-171; Hoff 1986, str. 98, 31.

Amfore

2. 10016. 2;
D. 9 cm;
Opis: Ulomak vrata, oboda i ručki amfore. Obod je konkavna presjeka, a ručke su male i priljubljene uz vrat. Keramika je oker boje, u presjeku svijetlocrvene i sadrži primjese crne boje.
Tip: Keay XXVI / LRA 8a;
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: druga pol. 4. - rano 6. st;
Analogije: Keay 1984, str. 212-219; Riley 1979, str. 226, 227.

Sloj 10014

Poklopici i zdjele

1. 10014. 2;
Opis: Ulomak oboda i stijenke poklopca/tanjura. Obod je sive boje. Keramika je svijetlocrvene boje i sadrži kvarcni pijesak.
Tip: "Ostia IV";
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: sred. 4. st.- poč. 5 st;
Analogije: Atlante I 1981, str. 213, Tav. CV. 5; Topić 2003, str. 367, kat. br. 279.

2. 10014. 4;
Opis: Ulomak oboda i stijenke poklopca/tanjura. Obod je zadebljan i sive boje. Keramika je svijetlocrvene boje sa crnim primjesama i nešto kvarcnog pijeska. Vidljivi su tragovi zaglađivanja.
Tip: Hayes 196;
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: pol. 2. - pol. 3. st;
Analogije: Hayes 1972, str. 208-209, sl. 36; Dvoržak-Schrunk 1989, str. 93-94, T. 21; Topić 2003, str. 365, kat. br. 258.
3. 10014. 3;
Opis: Ulomak prema vani izvučenog i zadebljanog oboda i stijenke zdjele (casserole). Keramika je svijetlocrvene boje, a s vanjske strane stijenke je oker boje. Sadrži dosta pijeska.
Tip: Hayes 184;
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: vjerojatno 3. st;
Analogije: Hayes 1972, str. 203, 204, sl. 35; Atlante I 1981, str. 223, 224, Tav. CIX. 9,10.
4. 10014. 7;
Opis: Ulomak oboda, stijenke i profiliranog rebra casserole. Stijenka je zakrivljena prema unutra, a obod je zadebljan s unutrašnje strane. Keramika je svijetlocrvene boje s nešto tamnijim premazom koji je sačuvan s obje strane posude. Premaz je sivocrven s vanjske strane stijenke. Dobro je pečena, bez vidljivih primjesa.
Tip: Hayes 23 B;
Podrijetlo: sjeverna Afrika;
Datacija: druga polovica 2. - kraj 4. st;¹⁴
Analogije: Hayes 1972, str. 45-48, sl. 7; Atlante I 1981, str. 217, Tav. CVI. 12, 13; Topić 2004, str. 355, T. 45.
5. 10014. 9;
Opis: Ulomak prema unutra zakrivljenog oboda i dijela stijenke zdjele. Keramika je tamnocrvene boje, dobro pečena i bez vidljivih primjesa. Premaz se nalazi na obje strane stijenke i tamnocrvene je boje.
Tip: fokejska crveno glačana keramika Hayes 1A;
Podrijetlo: zapadna Turska;
Datacija: kraj 4.- poč. 5. st;
Analogije: Hayes 1972, str. 325-327, sl. 65; Atlante I 1981, str. 232, Tav. CXI. 1, 4, 5.

* Istraživanja nisu završena i svjesni smo da će se neki od zaključaka mijenjati.

¹³ Odabrani su najmlađi nalazi. Crteže je izradio Z. Podrug.

¹⁴ HAYES, J. ovu casserolu datira od 2. pol. 2. do poč. 3. st., ali se u novijoj literaturi navodi da se ovakve casseroles pojavljuju u slojevima do kraja 4. ili poč. 5. st. HAYES 1972, str. 209-10, Fig. 36.; ATLANTE I 1981, str. 218-19, Tav. CVII, 6-7.

6. 10014. 8;

Opis: Ulomak oboda i prema unutra zakošene stijenke. Obod je koso izvučen i s donje vanjske strane profiliran. Stijenka je narebrena. Keramika je smeđe do sivosmeđe boje, dobro pečena, s tamnosivim primjesama. Na vanjskoj strani vidljiv je ostatak premaza tamnosive boje.

Tip: casserola;

Podrijetlo: egejska regija;

Datacija: 60. - 250. god;

Analogije: Rapanić 1972, str. 147; Topić 2003, str. 351, kat. br. 180.

Popis kratica

BAR - British Archaeological Reports;

VAHD - Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku.

Literatura:

- Atlante I 1981
 Atlante I, *Atlante delle forme ceramiche*, Enciclopedia dell'arte antica, I, Roma 1985.
- Dvoržak-Schrunk 1989
 I. Dvoržak-Schrunk, *The Red Slip Ware, Diocletian's Palace, American-Yugoslav Joint Excavations*, 5, Minneapolis 1989.
- Forschungen in Salona I
 R.Egger, W.Gerber, *Forschungen in Salona I*, Wien 1917.
- Hayes 1972
 J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London 1972.
- Keay 1984
 S. J. Keay, *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean*, BAR 196, London 1984.
- Mardešić, Chevalier 2002
 J. Mardešić, P. Chevalier, (u suradnji s E. Višić-Ljubić, M. Čaušević, M. Gauthier, Chr. Goddard, E. Morvillez, Br. Pender), Preliminarni izvještaj o hrvatsko-francuskim radovima u Saloni (2000., 2002.) Episkopalni centar / Oratorij A, VAHD 95, Split 2002, 375-386.
- Mardešić, Chevalier 2003
 J. Mardešić, P. Chevalier, (u suradnji s E. Višić-Ljubić, M. Bonačić Mandinić, M. Topić, M. Čaušević, S. Gioanni, E. Morvillez, M. Gauthier, L. Fiocchi, Br. Pender), Preliminarni izvještaj o hrvatsko-francuskim radovima u Saloni (2003.) Episkopalni centar - Oratorij A, VAHD 96, Split 2003, 745-776.
- Rapanić 1972
 Ž. Rapanić, *Antički brod s teretom keramike kod Vignja*, Zbornik otoka Korčule 2, Korčula 1972, 141-147.
- Topić 2003
 M. Topić, *Posuđe za svakodnevnu uporabu grublje izradbe, amfore, terakote i kultne posude iz Augusteuma Narone*, VAHD 96, Split 2003, 303-515.

Summary

Preliminary Report on Croatian-French Research in Salona (2004) Episcopal Centre - Oratorium A

Key Words: Oratorium A, trench B, aqueduct, mosaic.

This is the third article in a line of preliminary reports on Croatian-French excavations in Salona, precisely in the Episcopal Centre - *Oratorium A*. The excavations of 2004 were not as long as the ones of the previous years.

The work in the southern part of chamber I.2 continued. Excavations of 20020 layer composed of yellowish-brown soil with pottery fragments such as amphorae, tiles, roof tiles, fine dishes, animal bones, and small stones, were completed. Layer 20021 is identical regarding its composition except for lumps of mortar bearing stone prints - it is the matter of mortar that connected the wall. The described layers are obviously a result of disposal of construction waste, kitchen waste and discarded pottery fragments. During the excavations of 2002 and 2003 we established that the *Oratorium* building had been renovated in detail at least twice: small baths were constructed, and later on demolished.

During the last year's excavations in the chamber with a semicircular bench (I.1) in the trench under the pavement (trench A) we discovered late Roman coins, the most recent one among them minted between 375 and 392. We put a trench in the north-western corner of the chamber (trench B) with the aim to find out if the pavement in the western part of chamber I.1 had been made at the same time as in the eastern part. In the trench we found a wall in the north-south direction that preceded the construction of *Oratorium A*, and of the semicircular bench (I.134). In layers 10014 and 10016 fragments of late Roman pottery were excavated, among which a fragment of North African lamp and a fragment of the rim, neck and handles of amphora (Cat. Nos. 1 and 2) were selected. In an earlier research in and analysis of the technique and order of building the walls, it was established that the northern wall of the chamber with a semicircular bench (I.1) had been raised on the wall belonging to an earlier structure below the *Oratorium A*. The walls of the *Oratorium A* were not built exactly following the line of the former walls. The foundations of wall I.101 (the wall of the *Oratorim A* with buttresses built against the northern side) are extremely weak, with small stones connected with little mortar.

The discovery of the weak foundation structure of a part of wide wall with the buttresses to support it should be linked with the purpose of the massive masoned structure (I. 901) which fills the space between the last two western buttresses against the southern wall of the *Oratorium A* (I.103). This is a very firm structure, whose southern face was built of large stones, and it is completely filled with stones that are connected with lots of mortar. W. Gerber interpreted it as a *prefurnium*. This year we established that the south-eastern corner of the *Oratorium A* was built on the canal. Due to the poor foundation the southern wall cracked and a support was necessary to stabilize it on the southern side. The massive masoned structure was built to support the cracked wall.

The builders of the structure with buttresses seem to have raised a new object on the remains of the old one however, without thinking whether the old walls were still there or not, that is, paying no attention to the stability of the building. This might mean that the building of the *Oratorium A* was built "in a hurry", possibly at a dangerous moment (it is situated close to the town walls and *aquaeduct*). This idea suggests that it could have been a "military" (defence? protection of aqueduct?) object built on the former building in the corner of the town walls and near the aqueduct. If this supposition is right, the original use of the building obviously changed with the time.

The remains of the canal and walls, which must have belonged to the drainage system from the aqueduct, were excavated in two trenches in the western yard (area I.9).

The analysis of numerous (179 pieces of) mosaic fragments did not prove the original position of the mosaic. The article ends with a catalogue of the selection of ceramic finds from trench B (layers 10016 and 10014).

Translated by: Danica Šantić